

ОЛЕСЯ ОЛІЙНИК

olesia-oliynuk@yandex.ua

асистент

Чернівецький національний університет імені Ю. Федьковича,
м. Чернівці, вул. Коцюбинського, 2

МОДЕЛЬ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ ДО ФОРМУВАННЯ КОНСТРУКТИВНИХ УМІНЬ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

На основі аналізу праць науковців визначено поняття «модель». Показано, що модель підготовки майбутніх учителів початкової школи до формування конструктивних умінь молодших школярів графічно відображає структуру і зміст означеної підготовки, обґрунтування педагогічних умов ефективної реалізації навчального процесу, розробку відповідного навчально-методичного супроводу та контрольної-діагностичного інструментарію. Встановлено й охарактеризовано блоки моделі підготовки майбутніх учителів початкової школи до формування конструктивних умінь молодших школярів: методологічно-цільовий, організаційно-процесуальний та оцінно-результативний. Визначено теоретико-методологічної основи процесу підготовки, основні принципи та підходи, на яких вона заснована, мету і завдання, педагогічні умови підготовки, критерії, показники та рівні готовності майбутніх учителів початкової школи до формування конструктивних умінь молодших школярів.

Ключові слова: модель, методологічно-цільовий блок, організаційно-процесуальний блок, оцінно-результативний блок, системний підхід, особистісно-орієнтовний підхід, компетентний підхід, інтегративний підхід, креативний підхід, організаційно-педагогічні умови.

ОЛЕСЯ ОЛЕЙНИК

асистент

Черновицкий национальный университет имени Юрия Федьковича,
г. Черновцы, ул. Коцюбинского, 2

МОДЕЛЬ ПОДГОТОВКИ БУДУЩИХ УЧИТЕЛЕЙ НАЧАЛЬНОЙ ШКОЛЫ К ФОРМИРОВАНИЮ КОНСТРУКТИВНЫХ УМЕНИЙ МЛАДШИХ ШКОЛЬНИКОВ

На основе анализа работ ученых определено понятие «модель». Установлено, что модель подготовки будущих учителей начальной школы к формированию конструктивных умений младших школьников графически отображает структуру и содержание указанной подготовки, обоснования педагогических условий эффективной реализации учебного процесса, разработку соответствующего учебно-методического сопровождения и контрольно-диагностического инструментария. Выявлено и обосновано блоки модели подготовки будущих учителей начальной школы к формированию конструктивных умений младших школьников: методологически-целевой, организационно-процесуальный и оценочно-результативный. Определены теоретико-методологической основы процесса подготовки, основные принципы и подходы, на которых она основана, цель и задачи, педагогические условия подготовки, критерии, показатели и уровни готовности будущих учителей начальной школы к формированию конструктивных умений младших школьников.

Ключевые слова: модель, методологически-целевой блок, организационно-процесуальный блок, оценочно-результативный блок, системный подход, личностно-ориентированный подход, компетентный подход, интегративный подход, креативный подход, организационно-педагогические условия.

OLESIA OLIINYK

lecturer

Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University,
Chernivtsy, Kotsiubynsky 2 Street

TRAINING MODEL OF PRIMARY SCHOOL TEACHERS TO FORMATION OF CONSTRUCTIONAL SKILLS YOUNGER STUDENTS

The term “model” is defined on the base of the analysis of works of scientists. The essence of the modeling process as a method of research of pedagogical phenomena and processes, establishing properties and relationships between all components of the educational-cognitive activity are clarified. It is established that the model of training of future primary school teachers to the formation of constructive skills graphically displays the structure and contents of the mentioned training, justification of pedagogical conditions for effective realization of educational process, development of appropriate training and methodological support of control and diagnostic tools. The blocks of the model of future primary teachers’ training to the formation of constructive skills (methodologically-target, organizational-procedural and productive) are identified and justified. It is represented the effectiveness of implementing author’s models that provide certain pedagogical conditions: the formation of internal positive motivation to the formation of constructive skills; optimization of educational process through the integration of artistic and technological disciplines in the training course “Employment training workshop”, which leads to the formation of constructive skills of future primary school teachers; the formation of creative educational environment in educational process of the university; the development of professional skills of future primary school teachers during pedagogical practice and the implementation of scientific research works.

Keywords: *model, methodologically-target unit, organizational and procedural block, evaluative-effective power, system approach, personality-oriented approach, competent approach, integrative approach, creative approach, organizational and pedagogical conditions.*

Методом теоретичного осмислення проблеми підготовки майбутніх учителів початкової школи до формування конструктивних умінь молодших школярів є в нашому дослідженні процес моделювання. Створення теоретичної моделі дозволяє здійснити послідовний і різносторонній розгляд різних аспектів підвищення рівня підготовленості студентів спеціальності «Початкова освіта» до вказаного виду діяльності.

Модель (від лат. *modulus* – міра, мірило, зразок, норма) – це «зразок якогось виробу або зразок для виготовлення чогось, а також схема якогось фізичного об’єкта чи явища» [2, с. 461]. Науковці по-різному тлумачать термін «модель». Серед основних визначень наведемо такі:

- «уявна або матеріально реалізована система, яка, відображаючи або відтворюючи об’єкт дослідження, здатна замінити його таким чином, що її вивчення дає нам нову інформацію про цей об’єкт»;

- «міст між теорією та практикою»;

- «спрощене, упорядковане знання, що подає обмежену інформацію про предмет (явище) та відображає ті чи інші його певні властивості»;

- «своєрідний еталон підготовки, до реалізації якого необхідно прагнути в конкретних умовах навчально-виховного процесу протягом досить короткого відрізка часу» [1, с. 57].

Аналізуючи наведені вище визначення, ми розуміємо під моделлю графічно представлену систему підготовки фахівця, яка відображає суттєві ознаки, властивості, характеристики і зв’язки об’єкта дослідження; є результатом абстрактного узагальнення освітнього процесу; показує цілісність структурних і функціональних компонентів досліджуваного об’єкта або процесу.

Модель підготовки майбутніх учителів початкової школи до формування конструктивних умінь молодших школярів трактуємо як графічне відтворення спеціально організованої взаємодії науково-педагогічних працівників і студентів у процесі вивчення фахових дисциплін.

Метою статті є розробка та аналіз компонентів моделі підготовки майбутніх учителів початкової школи до формування конструктивних умінь молодших школярів.

Побудова моделі передбачає використання понять і теоретичних уявлень, зафіксованих у певній науковій теорії чи концепції. Завдання моделі мають бути інструментом осмислення педагогічної дійсності й мисленнєвим образом її перетворення, які реалізуються шляхом відображення в ній актуальних для дослідження змістових аспектів у вигляді певної структурної схеми, що впорядковує основні елементи та зв’язки між ними.

Теоретична модель, вважає О. Комар, у своїй структурі повинна містити орієнтовний, виконавчий і контрольний компоненти. Орієнтовний визначає мету, завдання, послідовність відповідних дій, швидкість їх впровадження у роботу. Виконавчий компонент є основним, його зміст переважно представлено новою інформацією, яку мають опанувати студенти. Контрольний компонент моделі забезпечує визначення рівня відповідності всіх попередніх змін інформації попередньому зразку (ідеальному або матеріальному), за його допомогою здійснюється необхідна корекція як орієнтовного, так і виконавчого компонентів [3, с. 203–204].

На основі врахування наукових теоретичних досліджень нами розроблено модель підготовки майбутніх учителів початкової школи до формування конструктивних умінь молодших школярів (рис. 1). Вона характеризується цілісністю, динамічністю, її елементи мають власне функціональне призначення, взаємно впливають один на одного, перебувають у тісній взаємодії і спрямовані на досягнення поставленої мети. У процесі розробки моделі підготовки майбутніх учителів початкової школи до формування конструктивних умінь молодших школярів ми орієнтувалися на положення, що система формування професійної підготовки студентів повинна бути цілісною, гнучкою, динамічною, має брати до уваги професійну спрямованість, відповідати сучасному рівню розвитку науки та сучасним освітнім парадигмам [4, с. 243].

Модель підготовки майбутніх учителів початкової школи до формування конструктивних умінь молодших школярів розроблялась як сукупність певних блоків, компонентів, організаційно-педагогічних умов та відповідного змістового наповнення до них.

У структурі вказаної авторської моделі виокремлено методологічно-цільовий, організаційно-процесуальний та оцінно-результативний блоки. Охарактеризуємо їх.

Перший блок моделі – методологічно-цільовий – передбачає проектування мети, обґрунтування методологічних підходів і принципів.

Метою моделі є формування готовності майбутніх учителів початкової школи до формування конструктивних умінь молодших школярів.

Конкретизуючи мету моделі, ми визначили такі завдання:

- формування внутрішньої позитивної мотивації навчально-пізнавальної діяльності, спрямованої на опанування студентами процесу формування конструктивних умінь молодших школярів у своїй майбутній професійній діяльності;
- повідомлення сукупності знань і вироблення умінь, становлення у студентів навичок ефективного формування конструктивних умінь молодших школярів;
- пізнання й аналіз власного досвіду і результатів своєї професійної діяльності.

Мета реалізується через теоретико-методологічні підходи у формуванні готовності майбутніх учителів початкової школи до формування конструктивних умінь молодших школярів: системний, особистісно-орієнтовний, компетентний, інтегративний, креативний, діяльнісний.

Системний підхід забезпечує розгляд підготовки майбутніх учителів до формування конструктивних умінь молодших школярів як цілісної системи, що має змістові, структурні й функціональні зв'язки і це дозволяє оцінити місце заданої системи як підсистеми в загальній системі професійної підготовки; аналіз процесу формування готовності майбутніх учителів до формування конструктивних умінь учнів як системи динамічних змін; створення системи з ефективнішим функціонуванням; впровадження одержаних результатів в педагогічну практику.

Компетентнісний підхід у процесі підготовки майбутніх учителів початкової школи передбачає процес накопичення знань, умінь і навичок та перетворення їх у сферу формування професійного розвитку майбутніх вчителів шляхом системи компетентностей, що визначають їхню здатність практично діяти й творчо застосовувати набуті знання і досвід з фахових дисциплін в умовах професійної діяльності.

Особистісно-орієнтований підхід у процесі професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи до формування конструктивних умінь молодших школярів передбачає орієнтацію на особистість студентів як на мету, суб'єкт, результат і головний критерій ефективності й продуктивності підготовки.

Креативний підхід спрямований на формування творчої особистості майбутнього учителя початкової школи, розвиток його креативних здібностей, інтуїції, імпровізації, самостійності, активності, прагнення й здатності до рефлексії, прогнозування й передбачення у процесі професійної підготовки.

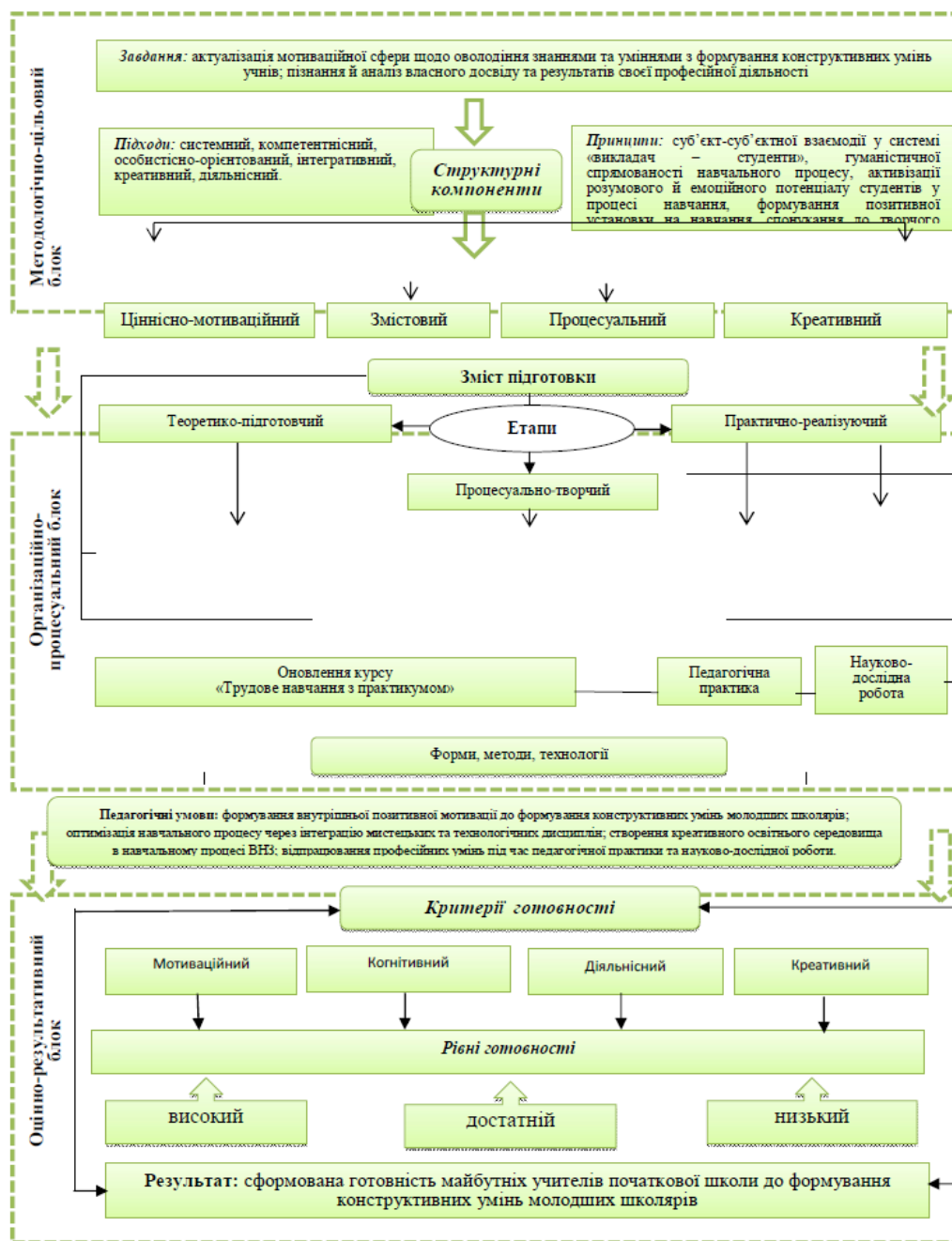

Рис. 1. Модель підготовки майбутніх учителів початкової школи до формування конструктивних умінь молодших школярів.

Інтегративний підхід забезпечує концептуальні зв'язки між різними галузями знань, внутрішню їх взаємодію та взаємопроникнення, що сприяє підсиленню інформаційного змісту та емоційному збагаченню сприйняття й мислення студентів завдяки отриманню додаткового матеріалу, що дає можливість з різних сторін пізнати явище, поняття, досягти цілісності знань. У контексті нашого дослідження інтеграція змісту мистецьких і технологічних дисциплін розглядається як основа формування готовності майбутніх учителів до формування конструктивних умінь молодших школярів.

Діяльнісний підхід спрямований на удосконалення конструктивних умінь вчителя і формування здатності їх формувати у молодших школярів у навчальній і педагогічній практиці.

У моделі важливе місце посідають принципи, що є базовими, спрямовуючими положеннями, нормативними вимогами до організації та проведення дидактичного процесу.

Вони – загальний орієнтир для визначення змісту, засобів, форм і методів організації навчання. До них відносимо такі принципи: суб'єкт-суб'єктної взаємодії у системі «викладач – студенти»; гуманістичної спрямованості навчального процесу; активізації розумового й емоційного потенціалу студентів у процесі навчання; формування позитивної установки на навчання; спонукування до творчого самовираження.

Організаційно-процесуальний блок ґрунтується на взаємодії викладача і студента й включає зміст підготовки, функції та педагогічні умови підготовки майбутніх учителів початкової школи до формування конструктивних умінь молодших школярів.

При розробці змісту навчання використано принцип міжпредметної інтеграції мистецьких і технологічних дисциплін в структурі навчального курсу «Трудове навчання з практикумом». Структурування навчального матеріалу здійснено на основі методу додатковості.

Зміст підготовки майбутніх учителів початкової школи до формування конструктивних умінь молодших школярів реалізувався через:

- формування позитивної мотивації пізнавальної діяльності і активності студентів під час виконання навчально-практичних завдань;
- оновлення та розширення змісту навчальної програми дисципліни «Трудове навчання з практикумом» через застосування міжпредметних зв'язків мистецьких і технологічних курсів;
- максимальну наближеність теоретичного змісту дисципліни до проблеми формування конструктивних умінь молодших школярів;
- використання методу іґродизайну, розробку і впровадження іґрових дизайн-проектів у зміст практичних занять курсу «Трудове навчання з практикумом»;
- активізацію самостійного пошуку студентів;
- оновлення завдань педагогічної практики, що передбачають проведення уроків трудового навчання, і тематики науково-дослідних робіт;
- формування рефлексивного ставлення студентів до аналізу і корекції власної професійної діяльності;
- забезпечення навчального процесу спеціально розробленим навчально-методичним комплексом.

До функцій формування готовності майбутніх учителів початкової школи до формування конструктивних умінь молодших школярів належать: пізнавальна, виховна, розвивальна, комунікативна, адаптаційна, діяльнісна, інтегрувальна, креативна, ґностична.

Серед педагогічних умов, які у ВНЗ сприяють досягненню мети формування готовності майбутніх учителів початкової школи до формування конструктивних умінь молодших школярів, ми вбачаємо такі: формування внутрішньої позитивної мотивації до формування конструктивних умінь молодших школярів; оптимізація навчального процесу через інтеграцію мистецьких і технологічних дисциплін в рамках навчального курсу «Трудове навчання з практикумом», який є провідним для формування конструктивних умінь майбутніх учителів початкової школи; створення креативного освітнього середовища в навчальному процесі ВНЗ; відпрацювання професійних умінь під час проходження педагогічної практики та виконання науково-дослідних робіт.

Оцінно-результативний блок формування готовності майбутніх учителів початкової школи до формування конструктивних умінь молодших школярів включає критерії, показники та рівні готовності цих учителів до формування конструктивних умінь молодших школярів.

Виокремлено такі критерії та показники готовності майбутніх учителів початкової школи до формування конструктивних умінь молодших школярів:

- мотиваційний: наявність інтересу до формування конструктивних умінь; позитивне ставлення до процесу формування конструктивних умінь молодших школярів; наявність мотивації до здійснення процесу формування конструктивних умінь молодших школярів;
- когнітивний: розуміння сутності конструктивних умінь та важливості їх формування у молодших школярів; сукупність психолого-педагогічних, методичних, організаційних та спеціальних знань, їх повнота, глибина, усвідомленість і системність; необхідність самостійно набувати та поповнювати знання, необхідні для формування конструктивних умінь молодших школярів;

• діяльнісний: наявність комплексу професійно-педагогічних, методичних і спеціальних умінь; володіння методикою формування конструктивних умінь молодших школярів; здатність формувати конструктивні уміння молодших школярів на практиці;

• творчий: наявність творчого потенціалу для формування конструктивних умінь молодших школярів; сформованість особистісних та професійно значущих якостей, які впливають на результат означеної діяльності з молодшими школярами; наявність творчого мислення.

Рівнями готовності майбутніх учителів початкової школи до формування конструктивних умінь молодших школярів визначено низький, достатній і високий. Результатом впровадження моделі є сформована готовність майбутніх учителів початкової школи до формування конструктивних умінь молодших школярів.

Отже, представлена в дослідженні модель підготовки майбутніх учителів початкової школи до формування конструктивних умінь молодших школярів – це цілісна система, що складається з мети, змісту, форм, педагогічних умов навчання, результату і зворотного зв'язку, через який відбувається корекція викладачем результатів навчання залежно від поставленої мети.

ЛІТЕРАТУРА

1. Аніщенко О. В. Сучасні педагогічні технології: курс лекцій: навч. посібник / О. В. Аніщенко, Н. І. Яковець. – Ніжин: Вид-во НДПУ ім. М. Гоголя, 2005. – 198 с.
2. Великий тлумачний словник сучасної української мови: 250 000 слів / уклад. і гол. ред. В. Т. Бусел. – К.; Ірпінь: ВТФ «Перун», 2009. – 1736 с.
3. Комар О. А. Теоретичні та методичні засади підготовки майбутніх учителів початкової школи до застосування інтерактивної технології: дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.04 / О. А. Комар. – Умань, 2011. – 512 с.
4. Стефаненко П. В. Дистанційне навчання у вищій школі: монографія / П. В. Стефаненко. – Донецьк: ДонНТУ, 2002. – 400 с.

REFERENCES

1. Anishchenko O. V. *Suchasni pedagogichni tekhnologiji: kurs leksij: navchalnij posibnyk* [Modern educational technology: lectures, tutorial]. Nizhyn, 2005, 198 p.
2. *Velikyj tlumachnyj slovnyk suchasnoji ukrajinskoji movy: 250 000 sliv* [Great Dictionary of Modern Ukrainian: 250 000 words]. Kyiv, 2009, 1736 p.
3. Komar O. A. *Teoretichni ta metodichni zasady pidhotovky majbutnikh uchyteliv pochatkovoji shkoly do zastosuvannia interaktivnoji tekhnologiji* [Theoretical and methodological principles of training of primary school teachers to use interactive technology], dis. ... d-ra ped. nauk: 13.00.04, Uman, 2011, 512 p.
4. Stefanenko P. V. *Distantsiynе navchannia u vyshchij shkoli: monografija* [Distance learning in higher education]. Donetsk, 2002, 400 p.

Стаття надійшла в редакцію 28.02.2017 р.

УДК 378.147:373.3.011.3 – 051

ЗОЯ ШЕВЦІВ

shevtsiv53@ukr.net

кандидат педагогічних наук, доцент
Рівненський державний гуманітарний університет,
м. Рівне, вул. Степана Бандери, 12

КРИТЕРІЇ СФОРМОВАНOSTІ СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ ІНКЛЮЗИВНОГО НАВЧАННЯ У ЗАГАЛЬНООСВІТНІЙ ШКОЛІ

Визначено необхідність формування соціально-педагогічної компетентності майбутнього вчителя початкових класів інклюзивного навчання в загальноосвітній школі (ЗОШ). Розкрито сутність вказаної компетентності та охарактеризовано її структурні компоненти. На основі аналізу сучасних досліджень визначено критерії і параметри оцінювання рівнів сформованості соціально-педагогічної компетентності майбутнього вчителя початкових класів інклюзивного навчання в умовах ЗОШ. Встановлено три рівні соціально-педагогічної компетентності